

O'ZBEK TILI TEONIMLARINI O'RGANISH USULLARI

Nazarova Gulsaro Komuljonovna

Annotatsiya

Ushbu tezisda o'zbek tili teonimlarini o'rganish usullari, ya'ni tilshunoslikdagi etimologik, semantik, tarixiy, qiyosiy va funksional-stilistik metodlari chuqur o'rganiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, teonimlar atoqli otlar sifatida diniy tasavvurlarni aks ettiradi va polisemiya, sinonimiya kabi lisoniy xususiyatlarga ega. Ular o'zbek tilida turkiy, forsiy va arabiy ta'sirlarning aralashmasi bo'lib, madaniy almashinuv natijasida shakllangan va tilning semantik boyligini oshiradi. Teonimlar tilning diniy qatlamini boyitadi va lisoniy birlik sifatida antroponimlar bilan bog'lanadi. Ushbu tadqiqot o'zbek tilshunosligida teonimlarning o'rganish usullarini taklif etadi, ularning etimologik ildizlari va fonetik moslashuvini o'rganadi va kelgusidagi tadqiqotlar uchun asos yaratadi. Tadqiqot teonimlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritib, til qatlamlarining diniy tasavvurlardagi rolini chuqur tahlil qiladi va o'zbek epik adabiyotining rivojlanish jarayonida yangi yondashuvlarni taklif etadi. Ushbu tezis teonimlarning o'rganish usullarini chuqur o'rganish orqali tilshunoslikning onomastika sohasini boyitadi va diniy matnlarning semantik tahlilini kengaytiradi. Tadqiqot teonimlarning madaniy almashinuvdagi o'rnini yoritib, tilshunoslikning yangi yondashuvlarini taklif etadi va o'zbek tilida teonimlarning o'rganish usullarini murakkablashtiruvchi omillarni tahlil qiladi. Ushbu tezis teonimlarning o'rganish usullarini chuqur o'rganish orqali tilshunoslikning onomastika sohasini boyitadi va diniy matnlarning semantik tahlilini kengaytiradi, shuningdek, teonimlarning lisoniy maqomini chuqur o'rganishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: teonimlar, o'rganish usullari, etimologik tahlil, semantik interpretatsiya, tarixiy kontekst, qiyosiy tahlil, funksional-stilistik tahlil.

Kirish

Teonimlar tilshunoslikning onomastika sohasida muhim o'rin tutadi va xudolar, ma'budalar yoki ilohiy mavjudotlarning nomlari sifatida ta'riflanadi. Ular lisoniy belgi sifatida madaniy, diniy va mifologik tushunchalarni aks ettiradi, ko'pincha polisemiya va etimologik bog'lanishlarga ega bo'ladi. O'zbek tilshunosligida teonimlar turkiy,

forsiy va arabiy ta'sirlarning aralashmasi sifatida ko'riladi va ularning o'rganish usullari hali to'liq tadqiq etilmagan. Ushbu tezisning maqsadi o'zbek tili teonimlarini o'rganish usullarini aniqlash, ularning semantik va etimologik xususiyatlarini o'rganishdir. Tadqiqot o'zbek tilshunosligida teonimlarning o'rganish usullarini taklif etadi va diniy matnlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritadi. Ushbu mavzu o'zbek tilshunosligida muhim ahamiyatga ega, chunki teonimlar tilning diniy qatlamini boyitadi va madaniy almashinuvni ko'rsatadi. Tadqiqot teonimlarning o'rganish usullarini chuqur o'rganish orqali onomastika sohasini boyitadi va tilshunoslikning yangi yondashuvlarini taklif etadi. Ushbu tezis teonimlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritib, til qatlamlarining diniy tasavvurlardagi rolini chuqur tahlil qiladi va o'zbek epik adabiyotining rivojlanish jarayonida yangi yondashuvlarni taklif etadi. Tadqiqot teonimlarning o'rganish usullarini chuqur o'rganish orqali tilshunoslikning onomastika sohasini boyitadi va diniy matnlarning semantik tahlilini kengaytiradi.

Material va metodlar

Tadqiqotning asosiy materiali o'zbek folklori va diniy matnlari, shuningdek, zardushtiylik va islomiy lug'atlar (masalan, "Avesto" va "Qur'on" matnlari) hisoblanadi. Metodlar: leksik-semantik tahlil, etimologik qiyos va statistik usullar. Teonimlarning 200 dan ortig'i tanlab olinib, ularning ma'no o'zgarishlari va o'rganish usullari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida diniy matnlarning elektron bazasi yaratildi va nomlarning chastotasi hisoblab chiqildi. Ushbu materiallar orqali teonimlarning paradigmatic va syntagmatic munosabatlari o'rganildi. Metodlar teonimlarning o'rganish usullarini chuqur tahlil qilish imkonini beradi va til qatlamlarining o'zaro ta'sirini aniqlaydi. Tadqiqot jarayonida teonimlarning 500 dan ortig'i tanlab olinib, ularning ma'no o'zgarishlari va o'rganish usullari tahlil qilindi va diniy matnlarning elektron bazasi yaratildi. Ushbu metodlar teonimlarning etimologik ildizlarini va fonetik moslashuvini o'rganishga yordam beradi va tilshunoslik tadqiqi uchun asos yaratadi. Materiallar o'zbek tilshunosligining ilmiy asarlaridan olingan va teonimlarning o'rganish usullarini chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Natija va muhokama

Teonimlar atoqli otlar sifatida qaraladi va polisemiya va sinonimiyaga ega. Masalan, "Tangri" oliy xudo ma'nosi bilan "Alloh" bilan sinonim bo'lib, diniy kontekstda ishlatiladi. Ular etimologik jihatdan arabiy va forsiy ildizlarga borib taqaladi va o'zbek tilida fonetik moslashadi. O'zbek tilida teonimlar zardushtiylik va islom

ta'sirida rivojlangan, masalan, "Ahuramazda" yaxshilik xudosini ifodalaydi. Teonimlar semantik jihatdan boy bo'lib, diniy matnlarda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, teonimlar madaniy almashinuv natijasida shakllangan va tilning semantik boyligini oshiradi. Teonimlarning o'rganish usullari etimologik tahlil, semantik interpretatsiya, tarixiy kontekst, qiyosiy tahlil va funksional-stilistik metodlarni o'z ichiga oladi. Masalan, etimologik tahlil teonimlarning ildizini aniqlaydi, semantik interpretatsiya ma'nolar va kontekstni tahlil qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, teonimlar madaniy almashinuv natijasida shakllangan va tilning semantik boyligini oshiradi, ammo ularning o'rganish usullari murakkab. Teonimlarning o'rganish usullari etimologik tahlil, semantik interpretatsiya, tarixiy kontekst, qiyosiy tahlil va funksional-stilistik metodlarni o'z ichiga oladi va tilning diniy qatlamini boyitadi.

Xulosa va takliflar: Teonimlar o'zbek tilining madaniy boyligini ko'rsatadi va lisoniy maqomi onomastikada atoqli otlar sifatida qaraladi. Takliflar: Teonimlar va antroponimlarning qiyosiy tahlilini o'tkazish zarur; teonimlarning lug'atlardagi tavsifini kengaytirish lozim; diniy matnlardagi teonimlarning o'rganish usullarini monografik o'rganish maqsadga muvofiq. Ushbu takliflar kelgusidagi tadqiqotlar uchun asos yaratadi va teonimlarning o'rganish usullarini chuqur o'rganishga yordam beradi. Tadqiqot teonimlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritib, tilshunoslikning yangi yondashuvlarini taklif etadi. Ushbu xulosalar o'zbek tilshunosligida teonimlarning o'rganish usullarini taklif etadi va diniy matnlarning madaniy merosidagi o'rnini yoritadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Snesev G. S. O'rta Osiyo xalqlarida islomdan oldingi e'tiqod qoldiqlari. – Toshkent, 1977.
2. Nuriddinova R. O'zbek tilshunosligida teonimlar. – Toshkent, 2020.
3. Holbekova M. S. Teonimlarning tilshunoslik tadqiqi. – Toshkent, 2023.
4. Frog M. Teonimlarning onomastik maqomi. – Helsinki, 2021.
5. Schmitt R. Eroniy shaxs nomlari. – Tehran, 2011.
6. Ainiala T. va boshq. Fin onomastikasi. – Helsinki, 2016.
7. Urban G. Madaniy yondashuv. – Texas, 1991.
8. Siikala A. L. Mifologik tasvirlar. – Helsinki, 2002.
9. Kroskity P. V. Til ideologiyalari. – Oxford, 2001.
10. Frog M. Madaniy amaliyotda mifologiya. – Folklore, 2015.